

Solin, A., J. Vaattovaara, N. Hynninen, U. Tiililä & T. Nordlund (toim.) 2016. Kielenkäyttäjät muuttavissa instituutioissa. The language user in changing institutions. AFinLAN vuosikirja 2016. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 74. Jyväskylä. s. 145–162.

Hannele Dufva & Mia Halonen

Jyväskylän yliopisto

Svetlana Rönkkö ja Tove Hansson: vieraan aksentin performanssi mediahumorin resurssina

The paper deals with foreign accent performance in two popular comedy shows in Finnish television. Two different foreign accents of L2 Finnish – Russian and Swedish – were performed by two fictional characters: Svetlana Rönkkö, a Russian-born woman, and Tove Hansson, a Swedish speaking woman coming from the Åland Islands. Our main focus is on the empirical analysis of the phonetic features in these performances. The features are analysed as such, in relation to the empirically studied, “authentic”, features of L1 Russian and Swedish Finishes. The performances are looked as folk linguistic (Nieldzielski & Preston 2003) analyses of the most prominent indexes of the social groups in focus, drawing on Silverstein’s (2003) notion of indexical order. Our observations suggest that the performed accents can be seen as clusters of phonetic, lexical, grammatical features but that they also involve embodied and artefactual references – all displayed by the actor’s performance. Finally, we argue that although many of the features may not be “genuine”, they combine to produce an accent that is recognizable, that results in joint laughter of the audience – and that is, therefore, sufficient and “enough”.

Keywords: foreign accent, performance, media humour

Asiasanat: vieras aksentti, performanssi, mediahumori

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

1 Johdanto

Tässä artikkelissa käsittelemme vieraan aksentin esittämistä huumorin resurssina suomalaisessa tv-viihteessä. Tutkimme kahta suomalaista televisioviihdesarjan sketsihahmoa, Svetlana Rönkköä (*Putous*) ja Tove Hanssonia (*Kingi*), joiden performanssi perustuu pääosin vieraan aksentin jäljittelylle. Svetlana jäljittelee suomenvenäläistä ja Tove suomenruotsalaista, ahvenanmaalaista aksenttia. Kun kielellisiä resursseja käytetään huumorin tuottamiseen, se paljastaa jotain siitä, mikä on yhteisön kollektiivinen ymmärrys vieraasta aksentista, mutta myös siitä, mikä siinä on potentiaalisesti hauskaa.

Tutkimuksemme kohteena on mediaperformanssi, jonka keskeinen piirre tutkimissamme tapauksissa on vieras aksentti. Aksenttiperformansseissa kiteytyykin useita kieleen liittyviä normeja ja ideologioita: kohdekielen foneettinen normi, esitettävän aksentin normit ja yhteisön näkemys siitä, millaiset aksentit ovat hauskoja ja mitä tarvitaan, että ne tulevat tunnistetuiksi. Näitä kysymyksiä lähestymme tarkastelemalla empiirisesti ensinnäkin, millaisin foneettisin keinoin esiintyjät rakentavat kahta stereotyyppistä suomea vieraalla aksentilla puhuvaa hahmoa eli mitkä foneettiset piirteet ja piirrekaumat on valittu performanssien keskiöön. Tässä yhteydessä tarkastelemme myös, miten puheen foneettiset piirteet toimivat yhdessä muiden vihjeiden kanssa (vrt. Vaattovaara & Halonen 2015) osana kokonaisperformanssia. Toiseksi tarkastelemme foneettisia piirteitä suhteessa empiirisesti tutkittuihin, "aitoihin" suomenvenäläisen ja suomenruotsalaisen aksentin piirteisiin.

Kuvaamalla performansseja ja suhteuttamalla ne aitoihin aksentteihin pyrimme myös analysoimaan, miten vahvasti joidenkin foneettisten piirteiden ajatellaan indeksoituneen suomenvenäläisen ja suomenruotsalaisen S2-puheen indekseiksi. Väitämme, että massaviihteeksi tarkoitetut huumoriperformanssit tarjoavat hyvän kuvan siitä, mitkä piirteet ovat indekseinä tarpeeksi vahvoja merkitsemään sosiaalista identiteettiä. Tämä perustuu siihen, että massaviihdeperformanssin täytyy vedota mahdollisimman suureen yleisöjoukkoon ja tulla hyvin nopeasti tunnistetuksi ja tulkituksi huumoriksi.

Aineiston analyysissa nojaamme ensinnäkin Silversteinin (2003) indeksisen järjestyksen malliin. Mallin mukaan "aidon" aksentin erillisten äännepiirteiden voidaan ajatella olevan ensimmäisen asteen indeksejä: äännepiirteet esiintyvät usein yhdessä ja tällaisena kasaumana yhdistyvät aksenttiin ja aksentilla puhuviin. Toisen asteen indekseiksi erilliset piirteet voidaan tulkita, kun ne myös yksin ja erikseen pystyvät suoraan merkitsemään kyseisen aksentin puhujien ryhmää. Oletuksemme on, että massaviihdetä tehdessään esiintyjien täytyy nojata toisen asteen indekseihin kyetäkseen hyvin lyhyessä performanssissa luomaan humoristisen stereotyyppin. Tyylliteltyihin imitaatioihin perustuvien performanssien analyysilla pääsemme kiinni siihen, mitkä piirteet näyttelijät ovat nostaneet esitykseensä ja siis tulkinneet aksentin prominenteimmiksi piirteiksi.

Siihen, miten tietoisia valinnat ovat, emme pääse tällä metodilla kiinni. Ihmisethän, sekä kielen ammattilaiset että maallikot, ovat hyvin eriasteisesti tietoisia erilaisista kielenpiirteistä (ks. Preston 1996). Sen sijaan aksenttiperformansseja voidaan sellaisinaan tutkia, ja tässä artikkelissa tutkimme niitä metapragmaattisina kansanlingvistisiä analyyseina tietystä aksenteista. Tutkimuksemme on ammentanut Prestonin (1992) ja Schilling-Estesin (1998) esitys- ja imitaatiotutkimuksista sekä Niedzielskin ja Prestonin (2003) ja Mielikäisen ja Palanderin (2014) kansanlingvistikista tutkimuksista (ks. myös Halonen 2009 koululaisten kirjoitelmista kansanlingvistisinä analyyseina Helsingin puhutusta kielestä).

2 Taustaa: mitä on vieras aksentti?

Vieras aksentti puheessa viittaa toisena tai vieraana kielenä opitun puheen piirteisiin, jotka ensikieliset puhujat tunnistavat ei-syntyperäisiksi (ks. esim. Moyer 2013), omaa ensikielisen foneettista normiaan (ks. esim. Flege 1988) vasten. Keskeisesti vieraaseen aksenttiin vaikuttavat puhujan ensimmäinen kielen (L1) piirteet, mutta vaikutusta saattaa olla myös muilla osatuilla kielillä (L2...Ln). Muita vieraaseen aksenttiin ja sen voimakkuuteen vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa puhujan ikään, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kohdekielissä ympäristössä oleskeluun ja sosiaalisiin verkostoihin liittyvät tekijät (ääntämisen oppimiseen vaikuttavista seikoista ks. Ullakonoja & Dufva 2016).

Vieras aksentti on sosiaalisesti tunnusmerkinen. Puheen perusteella arvioidaan mm. puhujan sosiaalista asemaa ja koulutusta sekä erilaisia persoonallisuuteen ja kyvykkyyteen liittyviä piirteitä. Siksi vieraalla aksentilla on merkitystä: se voi vaikuttaa sosiaalisen vuorovaikutuksen kulkuun, ja viime kädessä aina osallisuuteen yhteiskunnassa, kuten esimerkiksi työllistymiseen (ks. esim. Aho & Toivola 2008; Toivola 2006; Kokkonen 2007; Boyd & Bredänge 2013). Tarkastelemassamme aineistossa kyse ei ole realistisesta vieraasta aksentista, vaan sen jäljittelystä huumoriperformansseissa. On kuitenkin oletettava, että performoitujen piirteiden on nojattava ainakin osin todellisiin aksentteihin, jotta esityksen kohde tulisi tunnistetuksi tavoitellun etnisen ja sosiaalisen ryhmän edustajana. Tässä tarkastelemme, millaisten piirteiden avulla Svetlana Rönkön ja Tove Hanssonin hahmot on performoitu.

3 Vieraan aksentin jäljittely osana huumoriperformanssia

Ihmiset jäljittelevät toisiaan luontaisesti (Donald 1991) ja jäljittely on yksi, paljolti tiedostamaton, mekanismi, jonka avulla kulttuuriset ja kielelliset käytänteet siirtyvät ihmisel-

tä toiselle. Ihmisen kyky ja taipumus matkia lajitovereidensa käyttäytymistä voi olla siis eräs oppimiselle – myös kielen oppimiselle – tyypillisistä prosesseista. Jäljittelyn avulla halutaan olla samanlaisia, ja se luo yhdenmukaisuutta ja yhteenkuuluvuutta.

Kuitenkin ihmiset jäljittelevät myös tuodakseen esiin toisten puhujien, murteiden, kieliryhmien, kielten ja puhetapojen erilaisuutta omaansa verrattuna. Esimerkiksi murteita matkitaan nostamalla esiin keskeisiksi ja stereotyyppisiksi miellettyjä piirteitä: pohjoisessa puhutaan "h:n päälle" ja savolaiset "viäntee ja kiäntee" (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2014). Jäljittely voi olla hyväntahtoista naljailua ja huumoria, mutta siinä voi kuulua myös terävämpiä pilkan, ivan, satiirin ja väheksynnän sävyjä.

Toisen ihmisen tai ihmisryhmän puheen jäljittely kertoo siis myös jotain eri etnisten ja kielellisten ryhmien tai yksilöiden välisistä suhteista. Omassa aineistossamme kyse on ahvenanmaalaisen (suomenruotsalaisen) ja suomenvenäläisen aksentin matkimisesta. Molemmat aksentit ovat Suomessa tuttuja ja molemmat liittyvät helposti tunnistettaviin kieliryhmiin. Sekä historian että nykypäivän näkökulmasta katsottuna Ruotsiin ja Venäjään kansakuntina ja sitä kautta ruotsiin ja venäjään kielinä liittyy useita muita kieliä enemmän erilaisia negatiivisia asenteita ja kieli-ideologioita (ks. esim. Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012; Halonen, Ihalainen & Saarinen 2015).

Toisten kielellisiä piirteitä matkitaan arkisessa puheessa ja median informaalisilla foorumeilla, mutta asialla ovat olleet myös ammattiesiintyjät: lavalla, elokuvassa, radiossa tai televisiossa toimivat näyttelijät ja imitaattorit. Joskus jäljittelyn kohteena on jokin tietty puhuja, yleensä silloin monien tuntema kuuluisuus ja imitaattorin tavoitteena tällöin on henkilön äänen, foneettisten piirteiden, eleiden, ilmeiden, sanavalintojen ja maneerien tarkka jäljittely (ks. esim. Zetterholm 1997). Toisinaan kohteena on fiktiivinen henkilö, kuten tässäkin – stereotyyppinen murteenpuhujana, tietyn rekisterin käyttäjä tai vieraalla aksentilla puhuva henkilö – ja tavoitteena on luoda tämän hahmon avulla huumoria (ks. esim. Johnstone 2011; Dave 2013; da Silva 2015). Viihteeksi tarkoitettujen etnisten aksenttien imitointia on tutkittu esimerkiksi vähemmistöpoliittisista näkökulmista (ks. esim. Brayton 2009; Bucholtz & Lopez 2011; Franzini 2012).

Suomessakin vieraan aksentin jäljittely tunnetaan mediahuumorin keinona. Ainakin osittain humoristiseksi on tarkoitettu Aino Mantsaksen rooli tanssijatar liri Salmiana *Kaasua, komisario Palmu* -elokuvassa (1961): lirin puhetapa ja hänen oikea nimensä Irina viitanee venäjään äidinkielenä. Spede Pasasen elokuvissa Seppo Laine puolestaan esittää "uffomies" herra Tossavaista. Tossavaisen aksenttia voisi kuvata suomenruotsalaista suomen aksenttia muistuttavaksi yleiseksi vieraaksi aksentiksi (*global foreign accent*; ks. Major 2007). Putous-viihdesarjassa (MTV 3) on viime vuosina nähty useitakin aksentti-performansseja. Vierasta aksenttia hyödynsivät muiden muassa näyttelijä Jussi Vatanen maahanmuuttaja Karim Zyskovitsin hahmossa ja Essi Hellén italialaistaustaisena Angela Brosina. Myös tv-mainoksissa aksenteilla leikitään: viimeaikaisena esimerkkinä ovat suo-

malaisella ”tankeroenglannilla” esitetyt operaattorimainokset: ”We are Elisa Saunalahti missionaries from Finland”.

Suurelle yleisölle suunnattu performanssi on erityisen kiinnostava tutkimuskohde kielen sosiaalisten merkitysten tutkijalle. Koska huumorin on vedottava laajaan joukkoon ihmisiä, sen on nojattava keinoihin, jotka ovat – tai joiden ajatellaan olevan – tarpeeksi yhdensuuntaisesti ymmärrettyjä: kohteen on oltava helposti ja nopeasti tunnistettavissa. Kuten edellä jo esitimmekin, esityksiä voi tarkastella myös metatason implisiittisinä analyyseina esitettävän aksentin prominenteimmista puolista, ja niitä voisi nimittää näyttelijöiden kansanlingvistiksi analyyseiksi siitä, mikä aksenteissa on yhtäältä välttämätöntä ja toisaalta riittävää niiden tekemiseksi tunnistettaviksi.

Kuten Tove Hanssonin näyttelijän lina Kuustosen haastattelustakin (Hbl 31.1.2015) käy ilmi, näyttelijät eivät todennäköisesti rakenna analyysejaan kielen rakenteen tasolla kovinkaan tietoisesti. Kuitenkin yleisön reaktiot osoittavat, että näyttelijät yhteisön jäsenenä ja koulutettuina ympäristön tarkkailijoina onnistuvat niissä hyvin. Arviot voivat olla niin eksplisiittisiä (*olipa hyvä esitys!*) kuin implisiittisiä, esimerkiksi naurua. Yhteisöllinen nauru toimii osoituksena hahmon tunnistamisesta, jaettuudesta ja performanssin onnistumisesta (vrt. Bakhtin 1986: 95). Yhtä selvää ei ole, kenelle ja mille nauretaan. Nauraako katsoja performanssin kohteena olevalle etniselle ryhmälle, itselleen ja omille asenteilleen – vai ehkä toisille katsojille, niille, joiden ajattelee olevan ennakkoluuloisia jäljittelyn kohteena olevaa ryhmää kohtaan?

Aksenttiperformanssien tunnistettavuudessa on kyse myös siitä, miten pitkälle jokin yksittäinen äännepiirre on kehittynyt toisen asteen indeksiksi, jolla voidaan suoraan merkitä jotakin puhujaryhmää (Silverstein 2003; ks. myös edellä). Performanssitutkija Butlerin (1999) mukaan juuri toisto on olennainen sosiaalisten merkitysten rakentaja. Toistojen kautta myös aksenttiperformansseissa käytetyt, usein liioitellut (ks. myös Bell & Gibson 2011), keinot alkavat indeksoitua merkitsemään sekä jotakin tiettyä sosiaalista ryhmää että huumoria. Indeksisyys ja performanssi kietoutuvat yhteen prosessissa, jossa kielen aines saa esityksissä tehtyjen toistojen kautta referentiaalisen merkityksensä ulkopuolisia yhteisesti jaettuja sosiaalisia merkityksiä (vrt. Bauman 1975, 2011). Hahmojen puheen analyysissamme tarkastelemme siis, mitkä foneettiset piirteet toimivat indekseinä, joiden varaan voidaan rakentaa suomenvenäläisellä ja suomenruotsalaisella aksentilla puhuva stereotyyppinen humoristinen hahmo.

4 Aineisto ja analyysi: sketsihahmot

Tarkastelemme siis kahta televisiosarjoissa esitettyä sketsihahmoa. Svetlana Rönkkö oli näyttelijä Jenni Kokanderin hahmo sarjassa Putous, jota esitettiin MTV3:ssa syksyl-

lä 2014. Svetlanan hahmo on venäläinen, Suomeen avioitunut, näyttävästi pukeutuva ja huolitellusti kammattu ja meikattu stereotyyppisesti naisellinen nainen. Tove Hansson esiintyi puolestaan televisiosarja Kingissä (MTV3) alkuvuodesta 2015 näyttelijä Iina Kuustosen esittämänä. Toven hahmo on ahvenanmaalainen, silmälasipäinen, housuasuinen ja lyhyttukkainen kennelharrastaja. Toven androgyynillä hahmolla on usein seuranaan hänen laaja sukunsa, jonka suhteet toisiinsa ja muihin paikalla olijoihin ovat varsin seksuaalisväritteisiä.

Pääaineistonamme ovat tallenteet kyseisten ohjelmien Rönkön ja Hanssonin performansseista. Omalla Putous-kaudellaan Rönkö-hahmo ehti olla mukana kuudessa jaksossa ja siten kuudessa esityksessä, Hansson-hahmo Kingissä neljässä. Esitykset kestivät kukin noin viisi minuuttia. Keskityimme analysoimaan kuulonvaraisesti sekä Svetlanan että Toven puhetta, mutta liitämme näihin huomioihin myös muut, esimerkiksi puheen sisältöön, kieleen ja hahmojen ulkoasuun liittyvät vihjeet. Svetlanan ja Toven puheesta poimitut esimerkit on pääosin esitetty suomen oikeinkirjoitusta lähellä olevaa kirjoitusasua noudattaen (esim. /kakshipasshinen/). Kielen foneemeihin viittaamme vinoviivoin (/ /) ja äänteisiin kansainvälisen foneettisen transkriptiojärjestelmän (IPA) mukaisesti hakasulkeissa. Viittaamme lyhyesti myös Toven ja Svetlanan hahmoista televisio-ohjelmien aikana käytyyn nettikeskusteluun, ja esitämme muutamia keskustelusta poimittuja kommentteja, jotka kertovat hahmojen ”kohderyhmässään”, ahvenanmaalaisissa/suomenruotsalaisissa ja suomenvenäläisissä, herättämistä tuntemuksista. Mietimme, millaisin keinoin näyttelijät tuottavat aksenttiperformanssinsa, miten ne suhteutuvat realistiseen vieraalla aksentilla tuotettuun puheeseen ja millaisia tulkintoja performanssi herättää: koetaanko se hyväntahtoisena huumorina vai kieliryhmien pilkkana?

5 Svetlana puhuu suomea: suomenvenäläinen aksenttiperformanssi

Jenni Kokanderin näyttelemän Svetlana Rönkön hahmo on venäjää äidinkielenään puhuva. Vaikka vieras aksentti on aina tiettyyn rajaan saakka yksilöllinen, oppijapuheessa voi yleensä erottaa myös äidinkieleen liittyviä odotuksenmukaisia piirteitä. Suomenvenäläisessä puhetavassa näitä olisivat esimerkiksi puheen etisyys, ongelmat suomen kvantiteettidistinktion tuottamisessa, suomen intonaatiosta eroavat mallit, ongelmat tiettyjen vokaalien ja konsonanttien tuottamisessa ja konsonanttien palataalistuminen (venäjän ja suomen äännejärjestelmien ja prosodian eroista ks. de Silva & Ullakonoja 2009).

Mutta miltä Svetlana itse asiassa kuulostaa? Kuulonvarainen analyysi Svetlanan puheesta viittaa ensinnäkin useisiin näyttelijän suomenkielisestä ”normaalipuheesta” poikkeaviin prosodisiin piirteisiin. Äänen keskimääräinen korkeus vaikuttaa olevan melko korkea. Piirre voi hyvin liittyä vieraaseen aksenttiin ja/tai venäjän kieleen. Myös puheen perustaajuuden vaihtelussa, intonaatiossa, on eroa standardisuomeen, mutta siitä ei kuitenkaan synny välttämättä ”venäläistä” vaikutelmaa. Esiintyjä tuntuu myös muuntelevan äänenkorkeutta ja -voimakkuutta: keinot ovat tyypillisiä (etnisille) aksenttiperformansseille (vrt. esim. Bucholtz & Lopez 2011: 100). Sana- ja tavutasolla painotus sekä kesto-suhteet ovat myös – joskin melko epäsystemaattisella tavalla – ”epäsuomalaisia”: *kaamala polemiikkii*. Suomenvenäläisen (oppija)puheen aksenttiin liittyvää odotuksenmukaista venäjän vaikutusta – esimerkiksi painollisen tavun pidempää kesto – ei johdonmukaisesti materiaalissa esiinny (suomen ja venäjän prosodiasta, ks. Ullakonoja 2011).

Segmentaalisella eli äännetasolla Svetlanan eräänä keskeisenä keinona on suomen kielen suppeiden vokaalien (/i/ - /y/ - /u/) distinktiolla leikittely. Venäjän kielen vokaalijärjestelmässä ei ole /y/-vokaalia, joten jossain määrin odotuksenmukainen aksenttipiirre oli, että Svetlana kertoi olevansa ammatiltaan *uksituisurittelija*. Myös sanat *tyhmä* ja *tuhma* ääntyvät Svetlanan puheessa säännöllisesti samalla tavoin. Svetlana käyttää tätä sanaparia toistuvasti nimenomaan huumorin luomiseen ja sanailuun ohjelman juontajan kanssa: *Putin on tuhma, sinä olet TUHma*. Sen sijaan suomen kielen /i/:n tuottaminen /y/-vokaalina ei ole odotuksenmukainen piirre, ja se esiintyykin vain yhden sanan kohdalla: 'kirvat' > *kyrvät*. Tässäkin tavoite lienee ilmeinen eli piirteen keskeisin funktio on huumorin tuottaminen. Suomen /ä/-vokaalia puolestaan voi pitää odotuksenmukaisesti hankalana venäjää äidinkielenään puhuville, ja Svetlanakin äänsi toisinaan /ä/-vokaalin /a/:ksi: *venalainen*.

Konsonanttien osalta Svetlanan taajimmin käyttämä aksenttipiirre aineistossa on suomen /s/-sibilantin tuottaminen lähes poikkeuksetta palato-alveolaarisena sibilanttina eli ”suhäänteenä”: *shuomalaiset*. Kyseessä ei kuitenkaan ole suomenvenäläiseen aksenttiin liittyvä piirre. Oman tulkintamme mukaan syy voisi kuitenkin pohjimmiltaan olla suomen ja venäjän kielten eroissa. Koska suomen kielen fonologisessa järjestelmässä on vain yksi sibilantti, venäjän kielen sibilanttirunsaus on eräs suomalaisen venäjänopiskelijan kompastuskivi. On siis mahdollista, että Svetlana performanssissaan yksinkertaisesti tuo esiin sen Suomessa laajalti tutun seikan, että suomen ja venäjän kielten s-äänteet ovat erilaisia.

Suomalaiset liittävät venäjän kieleen ja suomenvenäläiseen aksenttiin usein nimenomaan palataalistumisen eli liudentumisen. Liudentumista on useinkin käytetty venäläisten esittämiseen mediassa, näin esimerkiksi 2010-luvulla Radio Suomen *Rivari*-kuunnelmasarjan venäläisellä naapurilla ja edellä mainitulla *Kaasua, komisario Palmu*

-elokuvan liri Salmialla, pari esimerkkiä mainitaksemme. Myös Kokander käyttää Svetlana-performanssissaan palataalistumista, mutta se on selvästi ”alikäytössä”. Svetlana-hahmo ei käytä esimerkiksi venäläistyypistä /h/-äännettä eikä hänen puheensa ole kovin etistä. Hänellä ei myöskään ole venäjän kielelle tai suomenvenäläiselle puheelle tyypillistä intonaatiota eikä hän äännä puheessaan olevia venäläisiä nimiä (*Putin, Gorbatsov*) venäläisittäin. Svetlana yhtäältä ei siis puhu ”yleissuomea”, mutta toisaalta ei myöskään tyypillisellä suomenvenäläisellä aksentilla (tutkimuksia venäjän ja suomen foneettisista piirteistä ja venäläisten puhumasta suomesta, ks. esim. de Silva & Ullakon-
oja 2009; Toivola 2006).

Kokanderin käytössä on foneettisten piirteiden lisäksi kuitenkin muitakin keinoja suomenvenäläisyyden esittämiseen: keinot liittyvät sekä kielenkäyttöön että hahmon ulkoasuun ja sen artefakteihin. Tutkimiemme televisiosarjojen hahmoilla on aina omat ”hokemansa”, ja niiden kielenkäytön piirteisiin kuuluu esimerkiksi toistuva fraseologia. Sillä näyttää olevan kahtalainen tehtävä: toisaalta fraseologia merkitsee Kokanderin esittämän hahmon tapauksessa ”venäläisyyttä”, toisaalta sketsihahmoa. Svetlanan hokemia olivat esimerkiksi: *upeaa, yshtävät toverit, kyllä ja shanotaan*. Myös kieltä vieraana kielenä puhuvan puheessa on tavallisesti erilaisia leksikaaliseen, morfologiseen ja syntaktiseen siirtovaikutukseen liittyviä sanavalintoja ja lauserakenteita (ns. oppijapuheessa esiintyvän kieltenvälisen vaikutuksen monikerroksisuudesta, ks. Jarvis & Pavlenko 2008).

Svetlanan puheen pragmatiikka antaa selkeitä vihjeitä venäläisyydestä. Hänen puheenaiheensa, jotka korosteisesti käsittelevät rikollisuutta, prostituutiota ja Venäjän politiikkaa, liittyvät selkeästi median stereotyyppiseen Venäjä-kuvaan (ks. esim. Lounas-
meri, toim. 2011). Samalla ne huumorin keinona ovat kiinnostavan monitulkintaisia. Kennelle yleisö tässä nauraa: venäläisille ja Venäjälle vai suomalaiselle medialle ja suomalaisten ennakkoluuloille – itselleen vai muille? Kiinnostavaa puheenaiheiden valinnassa on myös se, että katsojaa houkutellessaan uskomaan Svetlanan venäläisyyteen niin Venäjään (Putin) kuin Neuvostoliittoonkin (Gorbatsov, Moskovan olympialaiset, toverit) liittyvin vihjein. Suomen ja Venäjän pitkä yhteinen historia eri vaiheineen tuntuu tekevän myös nuoremmalle ikäluokalle etäiset vihjeet (esim. Moskovan olympialaiset) tunnistettaviksi.

Ehkä kaikkein selkein vihje on kuitenkin venäläiseen ja suomenvenäläiseen naiseen stereotyyppisesti liitetty korostetun feminiininen ulkomuoto: pukeutuminen, hiukset ja meikki (venäläisistä maahanmuuttajanaisista, ks. esim. Saarinen 2007). Tyyli on suurelle yleisölle monella tapaa mediasta tuttu: mm. syksyllä 2015 pyöri Suomen televisiossa sarja *Suomen täydelliset venäläisnaiset*. Performanssissa ei ole siis kyse yksinomaan eri etnisten ryhmien välisistä suhteista – mukana on myös sukupuolen esittäminen.

Kokanderin keinot rakentaa Svetlana-hahmo ovat siis sekä realistisia että parodisia. Keinot käsittävät paitsi puheen foneettisia piirteitä myös muita kielellisiä ja ei-kielellisiä, esimerkiksi ulkoasuun liittyviä semioottisia keinoja. On lisäksi selvää, että näyttelijä ei käytä vieraan aksentin foneettisia piirteitä systemaattisesti. Valitut keinot vaikuttavat kuitenkin johtavan tunnistettavuuteen: esimerkiksi epätyypillinen mutta systemaattinen palato-alveolaarisen sibilantin käyttö tuntuu toimivan suomenvenäläisyyden viijeenä. On ilmeistä, että Svetlanan tapauksessa keinot on valittu performanssia ja sen huumoria silmälläpitäen: tavoitteena ei ole aitoutta tavoitteleva vakavan draaman henkilöhahmo.

Svetlanan erilaiset ja osin ristiriitaiset keinot rakentavat kollaasia, jossa on mukana nyky-Venäjä, Neuvostoliittoon, venäjän kieleen, suomenvenäläisyyteen ja sukupuoleen liitettjä, aina stereotyyppisiä, piirteitä. Keinovalikoimansa avulla Kokander rakentaa riittävän tunnistettavan kuvan ei-syntyperäisestä suomen puhujasta, joka samalla on liioiteltu stereotypia, karikatyyri, suomenvenäläisestä naisesta ja riittävä eron teko muihin suomi toisena kielenä -aksentteihin.

6 Tove puhuu suomea: ahvenanmaalainen suomenruotsalainen aksenttiperformanssi

Näyttelijä lina Kuustosen esittämä ja luoma sketsihahmo Tove Hansson on ahvenanmaalainen kennelharrastaja. Suomenruotsalainen puhetapa on oletettavasti pääpiirteissään myös laajalle suomenkieliselle yleisölle tunnistettava, vaikka Suomessa puhutaankin useita eri suomenruotsin murteita eikä ahvenanmaalainen puhetapa (ks. Stenwall-Albjerg 1988) välttämättä erotu joukosta. Yleishuomiona voidaan sanoa, että suomenruotsalaisella aksentilla puhutussa suomessa sekä vokaalien että konsonanttien kesto-suhteet että joidenkin äänteiden laadut poikkeavat suomen foneettisesta normista (suomenruotsin piirteistä, ks. esim. Reuter 1977; Tandefelt 1990; 2001). Esimerkiksi Kurosen (2014: 92–101) tutkimuksessa suomenruotsalaisiksi tunnistettuja aksenttipiirteitä puhutussa suomessa olivat mm. etisempi, voimakkaampi /s/, ”paksumpi”, retrofleksinen /l/ – eräs suomenruotsin murrepiirteistä – ja vokaalien /e/, /i/ ja /y/ tuottaminen syntyperäisiä suomalaisia puhujia suppeampina.

Toven puhe eroaa etenkin prosodian osalta radikaalisti ensikielisen suomenpuhujan puheesta (suomen lausepainosta ja intonaatiosta, ks. Iivonen 2009). Puheen keskimääräinen äänenkorkeus on kuulonvaraisesti suhteellisen matala ja artikulaatiobaasis takainen; matala puheääni on luultavasti myös osa Kuustosen tekemää androgyynisyyden performanssia. Osa poikkeavasta prosodiasta syntyy epäsuomalaisista äänteiden kestoista, kuten vastauksessa *kitos hyvä kuuluu* (’kiitos hyvää kuuluu’).

Segmentaalisella eli äännetasolla Toven /u/-vokaali on suomalaista etisempi, suomenruotsalainen [u]. /i/-vokaali puolestaan ääntyi toisinaan lähes [ɛ]-vokaalina (esim. *ädool(i)* 'idoli'). Vokaali /ä/ on takaisempi, lähes [a]. /a/ on puolestaan pyöreä [ɔ] (esim. *svvrela* 'saarella') (suomenruotsin, ruotsin ja suomen vokaaleista, ks. esim. Kuronen 2000). Konsonanttien osalta Toven aksenttiin kuuluu mm. klusiilien voimakas aspiraatio: /thoosi khiva/. Aspiratio on kuitenkin tyypillisempää ruotsinruotsin kuin suomenruotsin murteissa (ks. esim. Reuter 1977). Tove käyttää myös retröfleksistä /l/ -äännettä. Lisäksi Toven äännerepertuaariin kuuluu epäsuomalaisia sibilantteja, esimerkiksi [ʃ] ja [z]. Toisinaan hän käyttää voimakasta /h/-äännettä [ç], esimerkiksi sanassa *ihmisiä*. Useat äännetason piirteet Kuustosen Tove-performanssissa ammentavat realistisesta suomenruotsalaisesta suomen aksentista, mutta viittaavat välillä myös ruotsinruotsiin.

Toven hahmo viittaa ruotsalaisuuteen myös muunlaisin tavoin: hän esimerkiksi ääntää ruotsalaisia nimiä (esim. *Tomas Ledin*) (ruotsin)ruotsalaisittain. Toven hahmon resurssivarastoon kuuluvat myös kielenkäytön tasolla "ruotsalaisuuksiksi" luettavat koodinvaihdot (esim. suomalaisen ilmauksen keskellä esiintyvät *jag kommer!* tai *musik*). Nämä olivat aina myös suomenkielisille helposti tunnistettavia ilmauksia. Syntaktis-morfologiset kielivirheet, kuten epätyypillinen sanajärjestys tai objektin väärä sija (esim. *on lähellä mun oma sydän*) lukeutuvat myös Toven puhetapaan, ja ne ovat tyypillisiä myös suomenruotsalaisten puhumassa suomessa. Kaikki piirteet näyttäytyvät huumorin resurssina.

Osin Toven puhe palvelee suoraan suomenruotsalaisen vieraan aksentin performanssia. Osin aksentilla ja ruotsin kielellä tuotetaan sanaleikkeihin perustuvaa kaksimielistä huumoria – samaan tapaan kuin Svetlanakin tekee venäjän kielellä ja aksentilla. Tällaiseen resurssien yhdistämiseen perustuu muun muassa Toven kuvaus siitä, miksei hänen ystävänsä Tomas Ledin päässyt paikalle: *hän on paskalla*. Kuvaus synnytti herakan naurunpurskauksen sekä ohjelman juontajassa Jaakko Saariluomassa että studioyleisössä. Tove korjasi käsityksen toistamalla kuvauksen nyt hiukan eri tavalla, erilaisella painotuksella ja kestoilla: *hän on på Skåla*, eli selityksen mukaan lomalla Kreikan Skálanimisellä saarella. Koko sanaleikki perustui pyöreään /a/-vokaaliin ja toisen tavun painotukseen sekä näiden manipuloituun variaatioon.

Kuustosen Tove-performanssissa on mukana useita ruotsalaisuuden resurssieja: sekä suomenruotsin murteiden piirteitä että ruotsinruotsalaisuuksia. Merkittävätkään erot murteiden variaatiossa eivät ole suuren yleisön kannalta merkittäviä huumorin ymmärtämisen kannalta; suomenkielinen yleisö ei todennäköisesti erota ahvenanmaalaisista suomenaksenttia muista suomenruotsalaisista suomenaksenteista. Yleisölle olennaista ahvenanmaalaisuudessa lieneekin sen prominentti suomenruotsalaisuus ja siitä ammennettava huumori. Ahvenanmaa saa usein toimia suomenruotsalaisuuden prototyypinä esimerkiksi suomalaisissa peruskoulun ruotsinkirjoissa, mahdollisesti siksi,

että Ahvenanmaa on kauimpana Suomesta olevaa suomenruotsalaisuutta jo Suomen ja Ruotsin välisen maantieteellisen sijaintinsa ja itsehallintotatuksensa vuoksi. (Halonen, Nikula, Saarinen & Tarnanen 2015.) Ahvenanmaalaisuus yhdistyneenä myös ruotsinlaivoihin, joiden elähtäneestä halpaan alkoholiin ja muihin tax free -ostoksiin perustuvasta eksotiikasta ja reitistä Ahvenanmaan kautta suuri osa Tove Hansson -sketsien huumorista rakennetaan.

Muut keinot rakentaa Tovesta humoristinen liittyvät hahmon intertekstiin, Tove Janssoniin, jonka henkilöhistoria tuo ja luo hahmoon suomenruotsalaisuuden lisäksi muun muassa androgynisen olemuksen. Janssonin tunnettu homoseksuaalisuus on myös otettu resurssiksi; Hanssonin tyyli muistuttaa yhdenlaista homoseksuaalin stereotyyppiä. Homoseksuaalisuus ja sekä Ruotsi että ruotsin kieli ovat suomalaisten tietoisuudessa osittain tiiviisti toisiinsa kietoutuneita (ks. Juvonen 2002; Halonen & Vaatto-vaara tulossa). Hanssonin puheenaiheet ja lavaperformanssi liittyvät paitsi koiriin, myös panseksuaaliseen asenteseen, jossa sukupuolten rajat tai sukulaissuhteet eivät häiritse seksuaalisuuden toteuttamista. Toteutus on liioittelevaa ja karnevaalihenkeistä. Myös viittaukset juomakulttuuriin ja hahmon kaikkinaisen joviaalius ja iloisuus assosioituvat stereotyyppioihin Suomen ruotsinkielisen väestön kulttuurista ja ihmisten onnellisuudesta ja tyytyväisyydestä (ks. esim. Heikkilä 2008).

Kuten Kokander Svetlana-esityksessään myös Kuustonen käyttää Tove-performanssissaan keinoja, joista vain jotkut ovat peräisin toisena kielenä puhutun suomen aksentista. Toiset on valittu muita tarkoituksia – esimerkiksi huumoria – silmällä pitäen. Keinot ovat multisemioottisia: ääntä ja puhetta, sanavalintoja, syntaksia, ulkomuotoa ja rakennettua kuviteltua henkilöhistoriaa. Toven hahmoa rakentavat keinot ovat osin risiriitaisiakin, mutta niistä muodostuu aksentti, jossa on mukana ahvenanmaalaisuuteen, suomenruotsalaisuuteen, ruotsalaisuuteen, ruotsin kieleen, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liitettyjä piirteitä. Samalla tapaa kuin Svetlanan hahmossa, rakentuu Tovenkin esityksissä riittävän tunnistettava kuva ei-syntyperäisestä suomen puhujasta, joka samalla on liioiteltu stereotypia, karikatyyri, ahvenanmaalaisesta suomenruotsalaisesta henkilöstä. Toven aksentti on riittävä, jotta se eroaa muista mahdollisista vieraista aksenteista.

7 Kenelle tai kenen kanssa aksenttiperformansseissa nauretaan?

Molemmat tässä tarkastelemamme hahmot sekä ne ohjelmat, joissa hahmot esiintyvät, ovat olleet erittäin suosittuja. Hahmot ovat onnistuneet siis naurattamaan tai jollain muulla tavalla viihdyttämään suurta yleisöä. Wikipedian tietojen perusteella talvella

2015 lähetetyn Kingin jokaista jaksoa seurasi jopa miljoona katsojaa. Edelleen Wikipedian tietojen mukaan toista fokukseksamme ollutta ohjelmaa, syksyllä 2014 lähetettyä Putouksen kuudetta kautta, seurasi samoin jopa miljoona katsojaa. Luvut ovat 5,5-miljoonaisessa kansassa huikean suuria. Molemmat ohjelmat perustuvat sketsihahmo-kilpailuun, ja molemmat fokushahmomme myös menestyivät kaudellaan hyvin: Svetlana tuli kolmanneksi, Tove neljänneksi. Joissain mediahaastatteluissa mainitaan, että Putouksen ensimmäistä kautta suunniteltaessa tekijöiden tavoitteena on ollut parodia sketsivihteestä itsestään. Tavallaan kuitenkin yleisön näkökulma näyttää voittaneen ja ohjelman suosio perustunee ei-parodiseen tulkintaan (Putouksen huumorista ks. Zareff 2015).

Päästäksemme hiukan kiinni siihen, mikä hahmoissa nauratti ja miten katsojat niitä eksplisiittisesti arvioivat, keräsimme valta- ja sosiaalisesta mediasta ohjelmien aikaan kertynyttä aineistoa, jossa hahmoja kommentoidaan. Otamme tässä esille joitakin esimerkkejä niistä keskustelukommenteista, jotka tuovat esiin performanssin kohteena olevien ryhmien – suomenvenäläisten ja ahvenenmaalaisten – näkökulmaa.

Nettikeskustelu Svetlanasta osoittaa, että suomenvenäläisten naisten mielipiteet olivat kahtiajakautuneita: osa katsoi hahmoa taitavasti rakennettuna humoristisena karikatyyrina (esimerkki 1), osa piti sitä paitsi epäaitona, myös epäasiallisena (esimerkki 2).

- (1) Kaveri kertoi ohjelmasta ja nauroi vedet silmissä. Venäläisenä naisena minusta tämä ei ole loukkaavaa, tähän on huumoria ;) sitä paitsi, itselleen pitäisi osata nauraa. (Facebook/Svetlana Rönkkö 20.10.2014 [nimi poistettu])
- (2) Taas Svetlana omassa repertuaariissa... Ja teema, joka hen välinyt, oli oikein törkkeä. Ei, ole monet suomalaiset tievat, mitä tarkoittaa venäjäksi sano "hui", joka sanonut Svetlana muutama kertaa esituksessa. Se on sano, joka ikina TV:ssa tai radiossa kukan voi sanoa Venäjällä, entä hän uskoltanut sanoa. Se oiken epäkohteliaisesti". (Facebook/Svetlana Rönkkö 19.10.2014 [nimi poistettu])

Myös Toveen suhtauduttiin kahdella eri tavalla suomenruotsalaisten parissa: Yhtäältä hänet toivotettiin Ahvenanmaalle tervetulleeksi, ja hahmoa pidettiin esimerkkinä ohjelman joka taholle kohdistuvasta parodisesta otteesta (esimerkki 3). Toiset pitivät performanssia epäonnistuneena ja alatyylisenä (esimerkki 4).

- (3) "Hela programmet är en så rejäl parodi på allt och alla, och Tove Hansson representerar inte någon typisk ålandsstereotypi. - - "

Vilka åländska besöks mål rekommenderar du för Tove Hansson?
 "Hon skulle nog älska skärgården där hundarna får springa fritt. Och så alla platser där hennes nästan-namne Tove Jansson tillbringade mycket tid. Välkommen till Åland, Tove!" *Hufvudstadsbladetin* haastattelu. Visit Ålandin edustajan puheenvuorosta. (Hbl. fi 31.1.2015)
<http://hbl.fi/kultur/2015-01-31/714206/parodi-pa-alanning-nar-over-en-miljon-tittare>

(4) Jag begrep inte vad som var roligt, inte heller att det skulle vara en parodi, dvs överdriva men samtidigt likna en igenkännbar förebild så att slutresultatet är ahaa-igenkännand, roligt. Bajs humor enligt mitt förmenande aldrig bra.

Då finnarna gör parodi om något annat än om de själva, blir det tyvärr sådant som det här. Parodin har länge varit omöjlig. De gör det själv. Ett finskt Charlie Hedbo, kanske”
Kommentti edelliseen haastatteluun. (HBL.fi 31.1.2015)

<http://hbl.fi/kultur/2015-01-31/714206/parodi-pa-alanning-nar-over-en-miljon-tittare>

Etenkin Tovea koskeissa kommentteissa keskustelijat usein ottivat esiin ohjelman ja hahmon parodialuonteen. Parodia synnyttää tyypillisesti kahtalaista reagoitua: paitsi että se on aina tarkoitettu hauskaksi, se on aina tarkoitettu myös vakavaksi “luovaksi kritiikiksi”, joka yhtä aikaa nojaa vanhaan, yleensä muotoon, ja luo uutta, yleensä sisältöä (ks. Gehring 1999: 1–16). Stereotyyppisyydestään huolimatta esitykset ovat kaikkien performanssien tapaan refleksiivisiä: ne ovat paitsi esityksiä, erityisesti liioittelevuutensa avulla ne myös osoittavat olevansa esityksiä. (Ks. Bauman esim. 2011: 712–713.)

Kuten etenkin Tovea koskevat yleisökommentitkin osoittavat, esitykset tulkitaan parodiaksi. Jo sana itsessään viittaa parodian kaksisuuntaiseen funktioon: alkuperäisen kreikankielisen sanan pääsana *oide* tarkoittaa laulua, mutta sen *para*-etuliitteellä on kaksi eri suuntaan vetävää merkitystä: ‘vastaan’ ja ‘vierellä’. (Harries 2000: 5; ks. myös Franzini 2012: 5.) Tämä kaksinaisuus näkyy myös parodioiden yleisesti kaksijakoisessa vastaanotossa, niin myös Svetlanan ja Toven kohdalla. Yleisö voi asettua kokemuksensa ja valintansa mukaan yhtä lailla nauramaan parodian kohteille tai heidän kanssaan (vrt. Glenn 2003). Nauru on ambivalenttia myös siitä näkökulmasta, kenelle oikeastaan nauretaan. Karnevalismin hengessä yleisö voi nauraa ja todennäköisesti nauraa yhtä hyvin omille stereotyyppioilleen kuin yksinomaan vieraalla aksentilla puhuvalle hahmolle (Bakhtin 1995).

8 Diskussio: mitä Svetlanan ja Toven hahmot kertovat?

Aksenttiperformanssit ovat sosiolingvistisesti ja sosiofoneettisesti kiinnostavia. Koska performanssin on vedottava todella laajaan katsojajoukkoon, viihde kertoo välttämättä jotain siitä, millaiset sosiaaliset kategoriat ja niitä indeksoivat kielelliset ja muut semioottiset piirteet ovat jaettuina ja mitkä äännepiirteet ovat jo sellaisella indeksoitumisen asteella, että voidaan luottaa niiden esittämisen välittömästi assosioituvan esitettävään ihmisryhmään. Aineistomme perusteella tällaisia piirteitä suomenvenäläisessä aksentissa näyttävät olevan etenkin palato-alveolaarinen sibilantti ja suomenruotsalaisessa aksentissa retrofleksinen /l/. Molempien aksenttien erityyppiset epäsuomalaiset vokaalivariaatiot palvelevat esityksissä erityisesti kaksimielisen huumorin tuottamista.

Analysimme osoittaa myös, että mediahumori rakentuu monenlaisten semi-oottisten resurssien, ei yksistään tai ensisijaisesti aksenttiperformanssien varassa. Myöskään aksenttiperformanssissa yksikään yksittäinen piirre ei yksin rakenna kuvaa vieraan kielen aksentista, vaan performanssi perustuu erilaisten äännepiirteiden kasaumalle. Esityksessä aksenttia ja tavoiteltua vaikutelmaa rakentavat ääni, puhe, kieli ja keholisuus. Sekä Toven että Svetlanan kohdalla on selvää, että aksentin voi tulkita puheen foneettisia piirteitä laajemmin. Lopullinen puhujavaikutelma syntyy kokonaisuuden perusteella – ”ruumiillisena aksenttina”, jossa useat eri osatekijät rakentavat kokonaisuutta (vrt. Dave 2013).

Toiseksi on myös selvää, että aksentin ei tarvitse olla ”aito” siinä mielessä, että se olisi aidosti suomea toisena tai vieraana kielenä puhutun kaltaista. Performanssin kannalta on kuitenkin tärkeää, että siinä ei anneta ”väärää” vihjeitä: suomenvenäläiseksi rakennettu sketsihahmo ei voi puhua vaikkapa suomea tunnistetusti somalin tai amerikanenglannin aksentilla. Balanssin aitouden ja liioittelun välillä tulee siis olla hienovarainen: aksentista on löydyttävä riittävästi tulkintaa ohjaavia vihjeitä – sen on oltava tarpeeksi oikeanlainen ja tunnistettava hahmo, jotta se toimisi tavoitteen mukaan ja herättäisi naurua (vrt. Blommaert & Varis 2013).

Kolmanneksi keskeiseksi havainnoksi nousee performanssille tyypillinen aksenttipiirteiden liioittelu (vrt. esim. Coupland 2011; Bucholtz & Lopez 2011). Tässä vieras aksentti on ennen kaikkea huumorin keino. Tarkastelemassamme tapauksissa huumorin näyttämönä on valtamedia viikonlopun parhaaseen katselu-aikaan eli oletettuna kohderyhmänään (lapsi)perheet. Sketsien tekstit, hahmojen mukana olevat tukijoukot, hahmojen esittämät musiikkikappaleet ja koko lavashow tehtiin reippaasti ”yli”, lavealla pensselillä maalaten ja poliittisesta korrektiudesta välittämättä. Kokander ja Kuustonen tekevät performanssejaan karnevaalisuuden ja groteskin hengessä, herättääkseen yhteistä naurua (Bakhtin 1995). Merkitsikö tämä samalla sitä, että hahmoja ei tulisikaan tulkita kärjistetyiksi stereotyyppioiksi, vaan että parodian kohteena olisivatkin juuri stereotyyppiat? Nauroiko yleisö Tovelin ja Svetlanalle – vai itselleen ja ennakkoluuloilleen?

Aksenttiperformanssien tarkastelulla voi olla annettavaa monelle tutkimusalueelle. Kielen oppimisen tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa, että mediaperformansseissa jäljitely aksentti voi osin muistuttaa realistista toisen kielen oppijapuhetta, osin erota siitä olennaisesti. Kun useimpien toisen kielen oppijoiden tavoitteena on nimenomaan vieraan aksentin välttäminen, performanssissa puolestaan aksenttipiirteitä liioitellaan ja karrikoidaan ja niitä voidaan myös matkia ”väärin”. Aksenttiperformanssit nostavat esiin useita kielenoppimisen kannalta kiinnostavia kysymyksiä: Millaisiin puheen piirteisiin oppijat kiinnittävät huomiota? Miten niitä osataan jäljitellä (ks. Torstensson, Eriksson & Sullivan 2004)? Millä tavoin ihmiset eroavat jäljittelykyvyltään toisistaan (Preston 1996)? Voisiko toisen kielen oppija oppia jotain performanssia rakentavalta

ammattinäyttelijältä? Joissain viimeaikaisissa ääntämisen opettamisen suuntauksissa onkin korostettu, että oppimisen kannalta mielekästä voi olla juuri konkreettisen mallin (esim. näyttelijän tai esiintyjän) kokonaisvaikutelman ja kehollisen toiminnan jäljittely (esim. Meyers 2016). Vaikka jäljittelyn asemasta kielen oppimisessa ollaan vuosien varrella oltu hyvinkin erimielisiä (ks. esim. Kymissis & Poulson 1990), nykyisin jäljittelyoppimista tutkitaan varsin paljon erityyppisissä tutkimusasetelmissä (ks. esim. Jessop, Suzuki & Tomita 2007; Taimi, Jähi, Alku & Peltola 2014; Ullakonoja, Dufva, Kuronen & Hurme 2014).

Mediahuumorin tutkimus voitaisiin ohittaa helposti suuren yleisön merkityksetömänä massaviihteenä. Tässä artikkelissa pyrkimyksenämme on ollut osoittaa, että mediahuumorin itse asiassa tarjoaa laajan aineistopotentialin tarkastella yhteistä, yleistä ymmärrystä kielistä, varieteeteista ja aksenteista ja näiden puhujiin kytkeytyvistä asenteista ja kieli-ideologioista.

Kirjallisuus

- Aho, E. & M.-L. Toivola 2008. Venäläisten maahanmuuttajien puheesta. *Virittäjä*, 112 (1), 3–23.
- Bakhtin, M. M. 1995. *François Rabelais: Keskiajan ja renessanssin nauru*. Helsinki: Taifuuni.
- Bakhtin, M. M. 1986. The problem of speech genres. Teoksessa C. Emerson & M. Holquist (toim.) *M. Bakhtin: speech genres and other late essays*. Kääntänyt V. W. McGee. Austin, Texas: University of Texas Press, 60–102.
- Bauman, R. 1975. Verbal art as performance. *American Anthropologist*, 77, 290–311. DOI: 10.1525/aa.1975.77.2.02a00030.
- Bauman, R. 2011. Commentary: foundations in performance. *Journal of Sociolinguistics*, 15 (5), 707–720. DOI: 10.1111/j.1467-9841.2011.00510.x.
- Bell, A. & A. Gibson. 2011. Staging language: an introduction to the sociolinguistics of performance. *Journal of Sociolinguistics*, 15 (5), 555–572. DOI: 10.1111/j.1467-9841.2011.00517.x.
- Blommaert, J. & P. Varis. 2013. Enough is enough: the heuristics of authenticity in superdiversity. Teoksessa J. Duarte & I. Gogolin (toim.) *Linguistic superdiversity in urban areas: research approaches*. Amsterdam: John Benjamins, 143–158.
- Boyd, S. & G. Bredänge 2013. Attityder till brytning – exemplet utländska lärare i svenska skolor. Teoksessa K. Hyltenstam & I. Lindberg (toim.) *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB, 437–459.
- Brayton, S. 2009. Race comedy and the “misembodied” voice. *Canadian Journal of Cultural Studies*, 22, 97–116.
- Bucholtz, M. & Q. Lopez 2011. Performing blackness, forming whiteness: linguistic minstrelsy in Hollywood film. *Journal of Sociolinguistics*, 15 (5), 680–706. DOI: 10.1111/j.1467-9841.2011.00513.x.
- Butler, J. 1999. *Gender trouble*. London: Routledge.
- Coupland, N. 2011. Voice, place and genre in popular song performance. *Journal of Sociolinguistics*, 15 (5), 573–602. DOI: 10.1111/j.1467-9841.2011.00514.x.
- Dave, S. S. 2013. *Indian accents: brown voice and racial performance in American television*. Urbana: University of Illinois Press.

- Donald, M. 1991. Imitation and mimesis. Teoksessa S. Hurley & N. Chater (toim.) *Perspectives on imitation. Volume 2: From neuroscience to social science. Imitation, human development, and culture*. Cambridge, MA: MIT Press, 283–300.
- Flege, J. E. 1988. The production and perception of foreign language speech sounds. Teoksessa H. Winitz (toim.) *Human communication and its disorders*. Norwood, N.J.: Ablex, 224–401.
- Franzini, M. 2012. "You should not speak with an accent when you know i'm so hungry!" *The role of foreign accents in film parodies – a linguistic analysis of the original and the dubbed versions*. Julkaisematon väitöskirja. Università degli studi di Pavia.
- Gehring, W. D. 1999. *Parody as film genre: never give a saga an even break*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Glenn, P. 2003. *Laughter in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, E. 1959. *Presentation of self in everyday life*. Harmondsworth: Penguin.
- Halonen, M. 2009. Puhutun kielen variantit resurssina monikielisten koululaisten kirjoitelmissa. *Virittäjä*, 113 (3), 329–355.
- Halonen, M., P. Ihalainen & T. Saarinen 2015. Diverse policies in time and space: nordic language policies in historical and contemporary outlook. Teoksessa M. Halonen, P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.) *Language policies in Finland and Sweden: interdisciplinary and multi-sited comparisons*. Bristol: Multilingual Matters, 3–28.
- Halonen, M., T. Nikula, T. Saarinen & M. Tarnanen 2015. "Listen, there'll be a pause after each question". A 7th grade Swedish lesson episode indexing multisited language education policies. Teoksessa M. Halonen, P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.) *Language policies in Finland and Sweden: interdisciplinary and multi-sited comparisons*. Bristol: Multilingual Matters, 220–246.
- Halonen, M. & J. Vaattovaara, tulossa 2017. Tracing back the indexicalisation of the notion "Helsinki s". *Linguistics*.
- Harries, D. 2000. *Film parody*. London: British Film Institute.
- Heikkilä, R. 2008. Bättre folk, bättre smak? Suomenruotsalainen itseidentifikaatio haastatteluaaineiston valossa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73 (5), 494–507.
- Hufvudstadsbladet* 2015. Parodi på älänning när över en miljon tittare. Saatavilla osoitteessa <http://hbl.fi/kultur/2015-01-31/714206/parodi-pa-älänning-nar-over-en-miljon-tittare> [luettu 6.2.2016].
- Iivonen, A. 2009. Finnish sentence accent and intonation. Teoksessa V. de Silva & R. Ullakonoja (toim.) *Phonetics of Russian and Finnish*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 67–76.
- Jarvis, S. & A. Pavlenko 2008. *Cross-linguistic influence in language and cognition*. New York: Routledge.
- Jessop, L., W. Suzuki & Y. Tomita 2007. Elicited imitation in second language acquisition research. *The Canadian Modern Language Review / La revue canadienne des langues vivantes*, 64 (1), 215–220. DOI: 10.3138/cmlr.64.1.215.
- Johnstone, B. 2011. Dialect enregisterment in performance. *Journal of Sociolinguistics*, 15 (5), 657–679. DOI: 10.1111/j.1467-9841.2011.00512.x.
- Juvonen, T. 2002. *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia. Homoseksuaalisuuden rakentuminen sotienjälkeisessä Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Kokkonen, M. 2007. Vaatimuksena sujuva suomi. *Virittäjä*, 111, 253–261.
- Kuronen, M. 2000. *Vokaluttalets akustik i sverigesvenska, finlandssvenska och finska*. Studia Philologica Jyväskylänensia 49, Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4093-5>.
- Kuronen, M. 2014. Bryter finlandsvenskarna när de talar finska? Teoksessa H. Lehti-Eklund, C. Lindholm & C. Sandström (toim.) *Folkmålsstudier*, 52. Helsingfors: Föreningen för nordisk filologi, 77–106.

- Kymissis, E. & C. M. Poulson 1990. The history of imitation in learning theory: the language acquisition process. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 54 (2), 113–127. DOI: 10.1901/jeab.1990.54-113.
- Lounasmeri, L. 2011. *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Tampere: Vastapaino.
- Major, R. 2007. Identifying a foreign accent in an unfamiliar language. *Studies in Second Language Acquisition*, 29 (4), 539–56. DOI: 10.1017/S0272263107070428.
- Meyers, C.M. 2016. *The mirroring project: a contextualised and integrated approach to pronunciation teaching*. Videoluento. Saatavilla osoitteessa <https://www.youtube.com/watch?v=g0TUFKNsRGw> [luettu 11.5.2016].
- Mielikäinen, A. & M. Palander 2014. *Kansanlingvistinen sanakirja*. Saatavilla osoitteessa <http://kielikampus.jyu.fi/mitenmurteistapuhutaan/>. [luettu 6.2.2016].
- Moyer, A. 2013. *Foreign accent: the phenomenon of non-native speech*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mäntynen, A., M. Halonen, S. Pietikäinen & A. Solin 2012. Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. *Virittäjä*, 116 (3), 325–348.
- Niedzielski, N. A. & D. R. Preston 2003. *Folk linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Preston, D. R. 1992. "Talking black and talking white": a study in variety imitation. Teoksessa J. Hall, N. Doane & D. Ringer (toim.) *Old English and new*. New York: Garland, 327–355.
- Preston, D. R. 1996. Whaddayaknow – modes of folk linguistic awareness. *Language Awareness*, 5, 40–74. DOI: 10.1080/09658416.1996.9959890.
- Reuter, M. 1977. *Finlandssvenskt uttal*. Teoksessa B. Petterson & M. Reuter (toim.) *Språkbruk och språkvärd*. Helsingfors: Schildts, 19–45.
- Saarinen, A. 2007. Venäläiset maahanmuuttajat "naisystävällisessä" Pohjolassa: kansalaisuus ja stigmatisoitunut identiteetti. Teoksessa T. Martikainen & M. Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöliitto, 125–146.
- Schilling-Estes, N. 1998. Investigating "self-conscious" speech: the performance register in Ocracoke English. *Language in Society*, 27, 53–83. DOI: 10.1017/S0047404500019722.
- da Silva, E. 2015. Humor (re)positioning ethnic ideologies: "You tink is funny?". *Language in Society*, 44 (2), 187–212. DOI: 10.1017/S0047404515000044.
- de Silva, V. & R. Ullakonoja (toim.) 2009. *Phonetics of Russian and Finnish, general description of phonetic systems, experimental studies on spontaneous and read-aloud speech*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Silverstein, M. 2003. Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language & Communication*, 23, 193–229. DOI: 10.1016/S0271-5309(03)00013-2.
- Stenwall-Albjerg, Å. 1988. *Äländskt språk mellan öst och väst*. Mariehamn: Ålands högskola, Åbo akademi.
- Taimi, L., K. Jähi, P. Alku & M. S. Peltola 2014. Children learning a non-native vowel – the effect of a two-day production training. *Journal of Language Teaching and Research*, 5, 1229–1235. DOI: 10.4304/jltr.5.6.1229-1235
- Tandefelt, M. 1990. *Låna mig ditt öra. I: Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt. Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990*. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 6. Stockholm: Stockholms universitet, 230–244.
- Tandefelt, M. 2001. *Finländsk tvåspråkighet*. Forskningsrapporter från Svensk handelshögskolan 53. Helsingfors: Svenska handelshögskolan.
- Toivola, M. 2006. Äidinkieleltään venäläisten suomen ääntämisen arviointia. Teoksessa R. Aulanko, L. Wahlberg & M. Vainio (toim.) *Fonetiikan päivät 2006*. Helsinki: Helsingin yliopiston Puhetieteiden laitoksen julkaisuja, 180–184.

- Torstensson, N., E.J. Eriksson & K. P. H. Sullivan 2004. Mimicked accents – do speakers have similar cognitive prototypes? *Proceedings of the 10th Australian International Conference on Speech Science & Technology*. Sydney: Macquarie University.
- Ullakonoja, R. 2011. *Da. Eto vopros!: prosodic development of Finnish students' read aloud Russian during study in Russia*. Jyväskylä Studies in Humanities 151. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ullakonoja, R. & H. Dufva 2016. Toisen ja vieraan kielen ääntämisen oppimisen haasteet. *NMI-Bulletin*, 26 (2), 4–18.
- Ullakonoja, R., H. Dufva, M. Kuronen, & P. Hurme 2014. How to imitate an unknown language? Russians imitating Finnish. Teoksessa K. Jähi, & L. Taimi (toim.), *XXVIII Fonetikan päivät. Turku 25.-26. lokakuuta 2013. Konferenssijulkaisu*. Turku: Turun yliopisto, 10–18.
- Vaattovaara, J. & M. Halonen 2015. Missä on ässä? "Stadilaisen s:n" helsinkiläisyydestä. Teoksessa M.-L. Sorjonen, A. Rouhikoski & H. Lehtonen (toim.) *Helsingissä puhuttavat suomet: kielen indeksisyys ja identiteetit*. Helsinki: SKS, 40–83.
- Zareff, J. 2015. Itseironinen jännite Putous-ohjelmassa ja sitä käsittelevässä journalismissa. Teoksessa S. Knuuttila, P. Hakamies & E. Lampela (toim.) *Huumorin skaalat. Esitys, tyyli, tarkoitus*. Kalevalaseuran vuosikirja 94. Helsinki: SKS, 393–409.
- Zetterholm, E. 1997. Impersonation: a phonetic case study of the imitation of a voice. *Working Papers* 46. Lund: Lund University, Department of Linguistics, 269–287.